



R Lietuvos politika

Neduokim vaikam degtukų (61)

2012 spalio mėn. 16 d. 12:04:16 Perskaitė 6266



Leonas Ašmantas - profesorius, habilituotas daktaras, 1990-1993 m. Lietuvos Respublikos energetikos ministras, 1976-1990 m. Atominės energetikos komisijos prie Lietuvos mokslų akademijos prezidiumo mokslinis sekretorius, nuo 1999 m. iki 2001 m. Branduolinės energetikos asociacijos pirmininkas. Žmogus, kuris labai kompetentingai galėjo mums patarti, kaip elgtis referendumo dieną. **Tai kodėl mudu kalbamės po referendumo?**

Mielas profesoriau, leiskite man, nieko nesiorientuojančiam

atominės energetikos klausimais, iš pradžių pačiam atsakyti į savo klausimą. O jau tada trauškinkite mane į miltus.

Gal net prieš kokį pusšimtį metų visų mūsų mylimas poetas Paulius Širvyas savo bičiuliui, irgi visų mylimam kompozitoriui Benjaminui Gorbulskiui ekspromtu parašė vieną tokią draugišką ketureiliuką, kurio pirma eilutė byloja: „Neduokit vaikam degtukų“... Aš labai apgailėstauju, kad tik ką įvykęs referendumas nebuvo pavadintas tokiu gražiu vardu, kaip mūsų pokalbis „Respublikoje“, nes tai, kaip atominės energetikos klausimai buvo sprendžiami jau pasibaigusioje, bet dar neišsiskirsčiusioje kadencijoje, man priminė vaikų žaidimą su degtukais. Ir referendumas, visai nesvarbu, kaip jis būtų pasibaigęs, buvo tik įrankis bent laikinai atimti „degtukus“ iš „vaikų“. O dabar jau mane „muškite“, profesoriau.

- Tai kad neturiu už ką mušt. Aš galvoju labai panašiai. Kai 1991-ųjų sausį, politinei įtampai Lietuvoje pasiekus turbūt aukščiausią laipsnį, Ignalinos atominės elektrinės partiniai vadovai bandė įtikinti kolektyvo susirinkimą, kad reikia nutraukti elektros tiekimą į Lietuvą, pašalinant vieną iš trijų energijos šaltinių, kurie pagal reglamentą yra būtini atominės elektrinės saugai, dabar jau šviesaus atminimo Genadijus Negrivoda atsistojo ir pasakė: „Kol aš esu elektrinės vyriausiasis inžinierius, neleisiu žaisti su atomu“. Tai man atrodo, labai susišaukia su jūsų samprotavimais apie Širvio ketureilį.

- O tai, kad jūsų iniciatyva tik ką lietuvių kalba išleista Georgijaus Kopčinskio ir Nikolajaus Šteinbergo knyga „Černobyliš. Katastrofos anatomija“, irgi yra susijusi su „degtukais“?

- Ši knyga - pamoka tiems, kuriuos jūs pavadinate vaikais, tiesiančiais rankas prie degtukų. Kad suvoktų būtinybę mokytis iš klaidų, kad politikų priimami sprendimai būtų aprobuoti savų specialistų. Į Kopčinskio ir Šteinbergo mintis būtina atidžiai įsiklausyti - jiedu sukosi pačiame svarbiausiame Černobylio įvykių verpete. Tai išskirtiniai žmonės, kuriais ir aš tikiu. Tą patį turbūt pasakytų ir mano kolega Jurgis Vilemas, kuris, kaip ir aš, su Kopčinskiu kartu studijavome tuos pačius atominės energetikos mokslus. Kopčinskis, su kuriuo, beje, Vilemas studijuodamas viename bendrabučio kambary gyveno, praktiškai jau nebevaikšto. O Šteinbergui pavyko išsigydyti gerklės vėžį.

- Černobyliš?..

- Manau, taip. Ir todėl ta knyga reikalinga kiekvienam politikui, kuris jau naujoje Seimo kadencijoje ne tik spręs, bet ir norės kažką ištarti atominės energetikos klausimais.

Knygoje yra toks epizodas. Atvažiavo jau po avarijos į Černobylių TSKP CK sekretorius Vladimiras Dolgichas. Ten daug kas buvo atvažiavęs. Ir visi gavo - kiek kam priklauso. Svečias iš Maskvos specialiai sušaukta posėdyje pasiteiravo, ar didelės apšvitinimo dozės jau gavę elektrinės darbuotojai. Dozimetrijos skyriaus vadovė dėstė, dėstė viską ir pagaliau prisipažino: „Mūsų vadovai, išeidami į objektą, dozimetrus palieka kabinete“. Stojo tyla. Dolgichas posėdį skubiai paskelbė baigtu

ir grįžo į Maskvą. Netrukus Šteinbergas buvo iškviestas į ligoninę Maskvoje. Jeigu nebūtų iškvieta, o jis dar būtų ten užsibuvęs, manau, vargu ar jis būtų rašęs šią knygą.

- Cituoju žodžius, kuriuos radau jūsų parašytus knygos lietuvių kalba pratarmėje: „Konfidencialumas arba slaptumo režimas branduolinėje technikoje gimsta norint nusišluoti prastą problemas suvokimą, žinių bagažo menkumą. Paslaptys atsiranda tuomet, kai norima paslėpti nežinojimą“. Kas, jūsų manymu, yra nusišluota mūsų santykių su „Hitachi“ sferoje?

- Manau, yra nusišluota tai, kas paprastai slepiama, kai Vyriausybė tiesiogiai prieina prie finansinių srautų ir juos valdo. Mano galva, yra nusišluoti kai kurie ekonominiai rodikliai. Jie yra tiek „pagerinti“, kad visi patikėtų, jog labai apsimoka šią elektrinę statyti. Nepaisant to, kad dabar madinga daužyti jau nebesantį LEO, pačiu principu jis man gerokai artimesnis. Nes, LEO atveju, kai atsiranda ir privatus kapitalas, Vyriausybė praranda galimybę viena kontroliuoti finansinius srautus. Dabar jau visi žinome, kokia pinigine išraiška virto elektrinės vadovų atlyginimai ir kitos elektrinės išlaidos. O Vyriausybė, mano galva, į tuos srautus labai keistai žiūri.

- Lietuvai 1991 metais perėmus Ignalinos AE kontrolę, imtasi labai ryžtingų žingsnių branduolinei saugai didinti. Jūsų ir profesoriaus Vilemo pastangomis Lietuvos energetikos institute buvo įsteigta Ignalinos AE mokslinė saugos analizės grupė, kuriai vadovavo profesorius Almenas, po jo - šiaurietinis Lietuvos energetikos instituto vadovas profesorius Užpuras. Ar Lietuvai rengiantis, o ir vykdant operaciją „Hitachi“ su šiais rimtais Lietuvos vyrais buvo tariamasi, ar pasikliauta vien Roko Žilinsko išmintimi?

- Atsakysiu žodžiais, kuriuos parašiau knygos apie Černobylio katastrofos anatomiją pratarmėje: „Neprireikė jų paslaugų“. Kitaip ir negalėjo būti. Jeigu tie, kurie tuos klausimus sprendė, būtų su šiais specialistais taręsi, jiems nebūtų pavykę nusišluoti savo neįgalumo visa tai spręsti ir mulkinti Lietuvą, neva jie ją gelbėja.

- Profesoriau, negi jau išduodate savo profesiją - tampate atominės elektrinės priešū?

- Šiaurietinėje Lietuvos situacijoje, kai vykdomas būtent šitas projektas, - taip. Viską, kas yra susiję su atominė energetika, reikėtų kol kas pristabdyti ir atlikti tam tikrus „namų darbus“. Pirmiausia nustatyti energetikos prioritetus. Tiek projektų, kiek Lietuva šiaurietinėje yra „apžiojusi“, - tai kilpa ateities kartoms.

O dėl atominės reikėtų gerai pagalvoti, paskaičiuoti ir, statybą kiek atidėjus į šalį, labai rimtai šiuo klausimu pradėti derybas, kultūringas, diplomatines, su Baltarusija ir Rusija. Jei nesurasime su jomis sąlyčio taškų, galime tapti viena pavojingiausių žemės vietų. Tokio tankumo, kokiu po poros dešimtmečių gali susirikiuoti trys atominės elektrinės, priklausančioms trimis, ir dar ne visada sutariančioms valstybėms, pasaulyje nesurasime.

- Nebijote, kad po tokių minčių galite būti apkaltintas, jog vykdote „Kremliaus projektą“?

- Aš tai jau seniai jį „vykdau“. Dar per blokadą buvau tuo kaltinamas. Matote, visos energijos rūšys turi teisę egzistuoti, jeigu jos yra priimtinos žmonėms ir ekonomiškai apsimoka. Bet atominės elektrinės atveju pirmoje vietoje yra sauga. Antroje - ekonomika, o tik paskui politika.

- O pas mus - atvirkščiai? Politika pirmiausia?

- Deja...

P.S.

Skaitytojui, žinoma, kils klausimas: tai vis dėlto kodėl šį pokalbį skaitau PO referendumo, o ne IKI?

Jeigu tu, mielas skaitytojau, įdėmiai perskaitei pokalbio pradžią, turėjai pats suvokti. O jeigu tau nepavyko, padėsiu: o todėl, kad šitas referendumas neturi jokios reikšmės. Viskas prasideda iš naujo. Neaišku tik viena: ar „degtukas“ atiduodame tokiems pat „vaikams“, kokius turėjome šitoje kadencijoje, ar dar mažiau suvokiantiems, kad šitie „degtukai“, atsidūrę „vaikų“ rankose, negali uždegti žvakės, bet gali uždegti daug daug žvakelių. Pavyzdžiui, milijoną. O gal net tris. Ir ne ant Kalėdų stalo.

O gal šįkart „degtukas“ atiduosime suaugusiems?..

"Respublikos" leidiniai", Smetonos g. 2, Vilnius, Tel. , Faks. , El. paštas info@republika.net